

Lucanus cervus

ekoxe

Skalbaggar

SÅRBAR (VU)
A1a+2c

Ordn. *Coleoptera*, Fam. *Lucanidae* (ekoxbaggar), *Lucanus cervus* (Linnaeus, 1758).

Beskrivning. Hanen av denna Europas största skalbagge är omöjlig att förväxla med någon annan art på grund av de mycket välutvecklade, flera centimeter långa käkarna. Kroppslängden (inklusive käkarna) kan hos hanen bli cirka 8 cm, medan honan, som har betydligt mindre käkar ofta är cirka 4 cm lång. Benen är långa och kraftfulla hos båda könen och färgen är mörkbrun till brunsvart.

Utbredning och status. Arten är påträffad från Skåne upp till Uppland. De flesta fynden är gjorda i sydöstra Sverige, men arten finns även kvar på någon lokal på västkusten. Den förekommer på få och begränsade lokaler. På några av dessa är fullbildade exemplar ej synliga vissa år på grund av den långa larvutvecklingen och de individsvaga populationerna. Sina främsta fästen har arten i Blekinge, i Kalmar län (inkl. Öland) samt i eklandskapet söder om Linköping. Den är även påträffad i Danmark (numera dock troligen försvunnen) samt i Mellan- och Sydeuropa.

Ekologi. Ekoxen utvecklas i döda, underjordiska delar av olika lövträd, främst ek. Larverna ligger ofta i jorden och gnager på döda rotdelar även på levande träd. Larver är dessutom vid upprepade tillfällen påträffade under på marken liggande ekstockar, där de gnager på de mot marken vända delarna. Gamla avverkningsstubbar kan nästan helt förtäras under markytan. Larvutvecklingen är lång och anses kunna sträcka sig över fem år. Förpuppningen sker i en hönsäggstor kokong. De fullbildade skalbaggarna visar sig redan i mitten av juni. Hanarna lever under ganska kort tid (ett par veckor) medan honorna kan påträffas in i början av augusti. Arten flyger i skymningen och lockas av utflytande sav. Larvutvecklingen har, förutom i ek, även konstaterats i bok, björk, lönn och hassel, i det sistnämnda fallet även i ganska klena stubbar. Larver har dessutom påträffats i sågspånshögar av lövträd. Arten verkar vara mycket värmeälskande och förekommer ofta i bestånd i sydsluttningar, företrädesvis glesa, soliga sådana som till exempel trädbevuxna hagmarker.

Hot. Ekoxen hotas av att glesa bestånd med gamla ädellövträd blir allt sällsyntare, samt av att död, grov ved generellt blir sällsyntare i skogen. Växer bestånden igen har arten säkert svårt att fullfölja sin utveckling på grund av att mikroklimatet försämras. Arten tycks redan nu ha försvunnit från flera av sina gamla lokaler.

Åtgärder. Allt bör göras för att hålla gamla trädbevuxna hagmarker och parker öppna och förhindra igenväxning. Man bör även öka mängden död ved av grövre dimensioner i skogen. I Tyskland har man startat odlingar av arten i nätburar för att förhindra att ryggradsdjur som vildsvin kommer och gräver upp larverna. Man har även planer på att starta en odling av ekoxe i Blekinge.

Övrigt. Arten omfattas av EU's habitatdirektiv bilaga 2 vilket innebär att arten ska skyddas i nätverket Natura 2000.

Litteratur

- Andersson, B. 1977. Notiser om svenska skalbaggar. *Ent. Tidskr.* 98: 100–101.
- Landin, B.-O. 1957. Coleoptera. Svensk Insektfaunan 9. *Lamellicornia*: 38.
- Palm, T. 1959. Die Holz- und Rindenkäfer der süd- und mittelschwedischen Laubbäume. *Opusc. Ent. Suppl. XVI*: 303.
- Tochtermann, E. 1987. Modell zur Artenerhaltung der Lucanidae. *Allgemeine Forst Zeikehr* 8.
- Törnqvist, L. 1999. Projekt Ekoxe 1998. *Blekinges Natur, årsbok* 108–119.
- Widenfalk, R. 1962. Anteckningar om svenska skalbaggar. 1. *Ent. Tidskr.* 83: 103–104.

ArtDatabanken 2001-02-19. Faktablad: *Lucanus cervus* – ekoxe. Förf. Bengt Ehnström 1999.

© ArtDatabanken, SLU 2001.